

BERICHTEN van een DWAALster uit INDIË

Eerder verschenen

Migrant in het Vaderland. Van Nederlands-Indië, via het Jappenkamp naar Holland

2015

Vingerafdrukken van een ZZP'er

Een onderzoek naar de gevolgen van een jeugd in Japanse concentratiekampen

2017

**BERICHTEN van een DWAAALster
uit INDIË**

Ineke van Geest

2021
Uitgeverij Blooming
Zoelen

Copyright © 2021 Ineke van Geest

Omslagontwerp Erik Kanters

Omslagfoto Preto Perola © Shutterstock

Foto auteur Maud Rompa

Vormgeving binnenwerk Walter Kleffens

ISBN 978-90-830656-7-0

NUR 320

uitgeverijbloomington.nl

Opgedragen aan Annemarieke, Annet en Sanne,
de dierbaren in mijn leven.

Wie zijn jeugd heeft verloren, vindt niets om zich aan vast te klampen. Er is geen plek waar deze niet door melancholie wordt bevangen.

Albert Camus

We kunnen mensen niet begrijpen, omdat we onszelf niet in hen herkennen. We kunnen dit niet omdat hun lichaamstaal, hun praktijken en hun gewoonten ons vreemd zijn. Woorden alleen zijn onvoldoende om de afstand te overbruggen.

Eva Meijer

Een plas waarin de maan weerspiegelt, onthult verborgen verbanden.

Antoine de Saint-Exupery

INHOUDSOPGAVE

Om te beginnen	15
Lieve A van Annie.....	18
Intermezzo	25
Dag lieve B van Bernadette.....	26
Intermezzo	31
Lieve C van Catharina.....	32
Intermezzo	35
Hallo lieve D van Dwaalster.....	36
Intermezzo	40
Allerliefste E van Eva.....	41
Intermezzo	46
Lieve F van Françoise	47
Intermezzo	54
Dierbare G van Gees(t)je	55
Intermezzo	65
Allerbeste H van Henny.....	66
Intermezzo	71
Hallo I van Iris	72
Intermezzo	78
Lieve J van Jantien.....	79
Intermezzo	85

Lieve K van Kato	86
Intermezzo	94
Lieve L van Louis	95
Intermezzo	104
Lieve bijzondere M van Maria	105
Intermezzo	118
Geachte, Beste, Lieve N van Niemand	119
Intermezzo	125
Hallo O van Ooievaar	126
Intermezzo	132
Lieve P van Puck	133
Intermezzo	139
Welkom immer aanwezige Q van Qi	140
Intermezzo	148
Lieve R van Roos	151
Intermezzo	155
Waardevolle S van SIEN	156
Intermezzo	164
Hi T van Trauma	165
Intermezzo	173
Dierbare U van Ubuntu	174
Intermezzo	180
Lieve V van Vronie	181
Intermezzo	192

Dear W van Warna.....	193
Intermezzo	206
Hallo mysterieuze X en toch ook even van Xanthippe..	208
Intermezzo	211
Dag bijzondere Y van Ysland	212
Intermezzo	219
Lieve onmisbare Z van Zee.....	221
Lieve verwarmende Z van Zon.....	221
Intermezzo	225
NASCHRIFT	228
Angstaanjagende A's van Amber Alert	228
Tot slot	231
Dankwoord	233

OM TE BEGINNEN

Sterren (vaste sterren) die de nachtelijke hemel verlichten, gelden als symbool van de kosmische orde, wegens hun baan om de poolster (de wereldas) en als zinnebeeld van het niet altijd herkenbare, mysterieuze 'licht van boven'.

Planeten (dwalende sterren) beschrijven net als vaste sterren een baan om de hemelpool. Ze gaan echter hun eigen weg. Hun baan maakt een grillige en bizarre indruk (vanuit het aardse standpunt beschouwd). Vandaar de term 'dwalende sterren'. Het is de zon die hen van licht voorziet.

Alle volkeren die zich hebben beziggehouden met de symbolen van de hemellichamen hebben aan planeten een grote betekenis toegeschreven.

Volgens Van Dale is een dwaalster een zwerfster. Afhankelijk van het plaatsen van het accent, krijg je verschil in betekenis. Het is aan de lezer voor welke mogelijkheid deze kiest.

Ik voel me aan alle begrippen verwant.

En daarover wil ik berichten.

Vandaar.

En verder: vanaf het moment dat ik als tienjarige in Nederland kwam heb ik de gebeurtenissen in mijn leven beschreven. Soms dagelijks, soms met langere tussenpozen. Telkens nam ik de pen op om mezelf te troosten, mezelf opnieuw uit te vinden, de volgende stappen te overdenken. In de loop van de jaren werden dat heel veel overpeinzingen en verhalen. Ik besloot ze te gaan ordenen en ze in boekvorm uit te geven.

Een trilogie leek me een goede vorm om te onderzoeken wat een oorlogsverleden als kind opgelopen voor gevolgen voor de rest van het leven heeft. Hoe infiltreren al die trauma's de dagelijkse bezigheden, hoe krijg je jezelf weer op de rails na een herbeleving, hoe

serieus kan je jezelf nemen als je omgeving te kennen geeft niet in jouw verhalen geïnteresseerd te zijn? Een paar startvragen!

Het eerste boek krijgt de titel *Migrant in het Vaderland* mee. Het beschrijft het begin van mijn leven in Indië en de eerste stappen op de weg, die tot bewustwording van de effecten van de oorlog op mijn leven leidt. Het krijgt als ondertitel mee *Van Nederlands-Indië via het Jappenkamp naar Holland*.

Vervolgens verschijnt *Vingerafdrukken van een ZZP'er*, dit neemt gebeurtenissen in mijn verdere leven onder de loep. De ondertitel luidt *Een onderzoek naar de gevolgen van een jeugd in Japanse concentratiekampen*.

En nu deel drie *Berichten van een Dwaalster uit Indië*, dat ideeën, gedachten, ontmoetingen en ervaringen met gebruikmaking van het alfabet rangschikt, in het besef dat Indië de basis van die ordening is. Mijn denken, handelen en bestaan zijn in de tien beginjaren van mijn leven in Indië verankerd, in paradijselijk schoon en oorlogs drek.

De trilogie eindigt in het besef dat die periode de humus voor de rest van mijn leven is geweest. De eerste blik in het groen, de eerste geluiden zoals die van de tjitjaks, de eerste geuren van de kembang sepatu en het overheersende klamme gevoel van het tropenklimaat. Vandaar dat 'Indië' in de titel terugkomt.

In essentie is het een doorlopend verhaal verteld aan verschillende personen, ideeën en ervaringen. De brieven van A tot Z zijn legpuzzelstukjes van mijn leven en laten een nomadisch bestaan zien.

Het zijn autobiografische gedenkstenen geworden.

Tussen de brieven heb ik 'intermezzo's' geplaatst. Pauzenummers om van de inhoud van het epistel afstand te kunnen nemen.

Het schrijven van de trilogie heb ik gerealiseerd en hiermee afgerond. Ik ga door met het noteren van gebeurtenissen in mijn leven. De tropen, de oorlogen zullen er altijd hun invloed op hebben. Onuitwisbare gebeurtenissen, die de basis van mijn 'zijn' vormen en mijn schreden op mijn levenspad vergezellen. De compost van dat bestaan met de gewassen die daarop vervolgens kiemen, groeien en

verrotten om de voeding te vormen voor de volgende ronde. Een circulaire manier van leven die zich steeds verder ontwikkelt. In wijsheid?

Lieve A van Annie,

De eerste letter van het alfabet en de eerste letter van de naam van mijn moeder, de vrouw die mij, haar eersteling, het leven schonk. Degene die aan het begin van mijn leven staat en met wie op het moment van mijn geboorte een levenslange relatie start. We hebben elkaar lief gehad, we hebben elkaar in de weg gezeten, we hebben elkaar getroost, we hebben elkaar verdriet gedaan, we hebben verwachtingen gekoesterd, onmogelijke eisen aan elkaar gesteld en we zijn op ons bek gevallen.

Ik ondersteun het Indiase spreekwoord dat zegt: "Wie niet van zijn moeder houdt, houdt niet van het leven." Naarmate ik ouder word, begrijp ik de uitspraak beter en heb ik ervaren dat houden van mijn moeder ook houden van mezelf betekent. Jij schonk mij het leven en ik heb daaraan een vorm te geven die bij mij past. En daarvoor heb ik heel veel tijd nodig, wellicht de duur van mijn bestaan. Met een foto van jou heb ik gesprekken, waarin ik mijn verhaal vertel. Mijn visie op gebeurtenissen. Jou alsnog verzoeken mij te helpen, nu je van bovenaf mijn situatie kan overzien en naar ik veronderstel daardoor een hogere kijk op mijn gedoe hebt.

Dromerijen en liefdesuitingen, zo ervaar ik ons leven op dit moment en ik erken dat je mij daarin een weg hebt gewezen. Ik zal het allemaal zelf moeten ontdekken en uitvoeren, ik ben ook de dochter die op jou lijkt. Die ontdekking doe ik steeds vaker.

Iedere letter van het alfabet staat voor een persoon of een begrip. Deze bestaat in mijn verbeelding en is volgens mij geschikt om een deel van mijn leven en van mijn gedachten aan toe te vertrouwen. Het kan gebeuren dat ik tweemaal of zelfs meer keren hetzelfde beschrijf. Dat lijkt maar zo. Iedere volgende keer geeft andere info over schijnbaar hetzelfde onderwerp.

Als iemand mij iets wil vertellen en mij vraagt of ik het verhaal al ken, zeg ik : "Ga door!". Iedere keer hoor ik iets anders, is de volgende verschillend, zijn er personen aan toegevoegd of juist verdwenen.

Dat vind ik het boeiende aan uitwisselen van ervaringen en gebeurtenissen. Ook al is het soms in tweevoud.

Annie, ik had je met 'Dag' kunnen aanspreken. In het Nederlands heeft dit zowel een verwelkomende als een afscheidnemende betekenis. Zoiets als 'hello and goodbye' ineens. De situatie maakt duidelijk welke betekenis er in de context van toepassing is.

Ik heb bij jou voor 'Lieve' gekozen. Vanzelfsprekend.

Mijn tweede boek is afgerond. Ik ben op zoek naar een uitgever. De gene die mijn eersteling heeft gepubliceerd, is van oordeel dat deze tweede niet in zijn fonds past. Is dat een beleefde afwijzing? Voor zover ik iets van de door hen gehanteerde criteria weet en de titels in hun catalogus bekijk, denk ik dat, wat men me meldt, klopt.

Ik bevind me in 'niemandsland' en ik probeer opnieuw vaste voet in uitgeversland te krijgen. De eerste keer was de zoektocht snel ten einde. Ik vertrouw erop dat dat nu ook het geval zal zijn. En inderdaad: drie maanden later krijg ik een positief bericht en mijn boek zal binnen een aantal maanden in de boekhandel liggen! Jij zult ze niet kunnen lezen. Helaas, want ik ben natuurlijk nieuwsgierig naar je oordeel.

Ik schrijf de hele dag. Waar ik ook loop of ben, ik noteer met een denkbeeldige pen wat ik waarneem en meemaak. 's Avonds schrijf ik mijn ervaringen op. Niet allemaal. Een deel ben ik kwijt, een deel vind ik niet interessant, een deel voegt iets toe en dat mag blijven.

Gisteravond keek ik naar een tv-programma, dat *Achterblijvers* heet. Dit zijn mensen die dierbaren zijn kwijtgeraakt. De interviewer vraagt hen hoe ze met rouw en verdriet omgaan. Hebben ze het gevoel dat deze ooit voorbijgaan? Dat hun leven veranderd is?

Tijdens de uitzending kreeg ik het te kwaad. Ik realiseerde me dat het een jaar geleden is dat mijn grote liefde gestorven is. Direct daarna ben ik drie maanden op reis gegaan. Thuisgekomen had ik van alles te regelen en te doen om de reis vast te houden en te begrijpen wat deze voor mij betekend heeft.

Ruim een half jaar later begint het verlies tot me door te dringen. Ik heb alles onder het vloerkleed geschoven, ook de barbaarse crematie waarbij ik werd verdonkeremaand, waardoor een hem onwaardige vertoning plaats vond. Het ging niet meer om hem, maar om een conflict in zijn familie en dat alles werd op mij geprojecteerd.

De getroffen en in de bovengenoemde uitzending verwoorden wat ik heb ervaren. Onverwacht kreeg ik mijn teksten te horen.

Vanmiddag kwam ik thuis van een strandwandeling. Uitgewaaid en met rode wangen zet ik me aan de thee. In verband met een aanstaande verhuizing heb ik veel te doen. Opruimen, kleren uitzoeken, administratie doorwerken. En aangezien ik kleiner ga wonen, moet ik krimpen. Vandaag echter even niet. Ik heb meer behoefte aan lezen en wegkruipen in mijn warme hol.

Ik pak *De Existentialisten* van Sarah Bakewell. De ondertitel luidt: *Filosoferen over vrijheid, zijn en cocktails*. In 2016 verschenen. In dit vlot geschreven boek gaat de schrijfster op zoek naar wat de existentialisten ons te bieden hebben in een tijd waarin vrijheid en mensenrechten opnieuw onder druk staan.

Ik lees het met veel plezier, ook omdat Simone de Beauvoir en Sartre erin beschreven worden. De idolen uit mijn jonge jaren en nog steeds van invloed op mijn oude dagen. Zeker Simone, die ik als zieneres heb gewaardeerd. Zie haar achternaam.

Ik kom Albert Camus tegen en met een schok en pijn in mijn buik besef ik waarom zijn werk mij onrustig maakt, mij kippevel bezorgt, mij herkenning geeft al vanaf het moment dat ik hem leer kennen door zijn werk, in 1950. Hij vertelt over zijn ontwortelde ervaringen als Frans-Algerijn, gevangen tussen twee landen. Zich in geen van twee thuisvoelend.

Zijn vader sneuvelt in WO I. Zijn moeder is een dove, ongeletterde vrouw, zijn grootmoeder is eveneens ongeletterd en daarbij gewelddadig. Met zijn broertje en de twee vrouwen verblijft hij in een smerig appartement zonder electriciteit en stromend water. Er is geen krant, geen radio, er zijn geen boeken, er is kortom geen idee van wat zich in de buitenwereld afspeelt en van de levens van anderen.

Camus groeit op in de stille wereld van afwezige ouders. Een concentratiekamp. Hij weet daaraan te ontsnappen door een lycée in Algiers te bezoeken en door journalist en schrijver in Frankrijk te worden. Zijn jeugd heeft hem voorgoed getekend. Als hij 22 jaar is, schrijft hij: "Een aantal jaren in diepe ellende leven is genoeg om een gevoeligheid voor het bestaan te ontwikkelen."

Camus zal zich altijd een vreemde in Frankrijk voelen, hoewel hij daar een groot deel van zijn leven verblijft. Hij heeft heimwee naar de stralende zon van de Middellandse Zee, die in zijn leven een troost is. Volgens hem zien we de fundamentele problemen van het leven niet, omdat we maar doorgaan en niet nadenken. Dag in dag uit kabbelen we voort met opstaan, eten, werken, naar huis gaan, eten, slapen, enzovoort. Zo nu en dan is er een breuk. Pas dan dringt de vraag 'waarom leven we eigenlijk?' zich op. Verstoringen van het alledaagse confronteren ons met deze vraag. Het antwoord stelt ons voor een keuze: gaan we door of geven we op? Als we doorgaan, moeten we aanvaarden dat wat we doen geen zin heeft.

In de oorlog is alles verloren en toch gaan we door met het dagelijks ritueel van opstaan, eten (als dat er is), werken (wat dat ook mag zijn). We houden vol terwijl de ZIN van dit alles zoek is. Hoe leeft een mens verder als de ZIN verdwenen is? 'Blijf kalm en ga door' is het antwoord. En zo konden we het kampleven volhouden. Overleven. Een leven zonder zin op drijfzand.

Ik kijk naar bovenstaande tekst. Deze beschrijft mijn leven. Camus' gedachten en inzichten herken ik. Ik ga naar mijn boekenkast en vind alleen *De Vreemdeling* van zijn hand. Onlangs heb ik het herlezen. Meursault, een Frans-Algerijn, komt op het strand een Arabische messentrekker tegen. Ze krijgen ruzie en Meursault schiet de man dood. Hij heeft geen berouw; hij kent niet de passende emotionele reactie. Ook niet op de dood van zijn moeder. Hij wordt ter dood veroordeeld. Meursault, de man zonder gevoel. Staat hij model voor het kille Frankrijk, een emotieloos beeld van een gemeenschap in de angst en de woede van de oorlog? Ik zie een parallel met Holland zoals wij dat als vluchtelingen uit Indië hebben aangetroffen.

Verward hou ik op met lezen. Gisteravond de herinneringen aan de pijnlijke dood en crematie van N. en vandaag via Camus de oorlogsjaren en het leven tussen twee werelden. Het is genoeg. Ik schenk een glas wijn in en kijk naar de tuin. Het is al donker. Het is januari. Dan koken en de rituelen van de dag voortzetten.

Lieve Annie, ik hoop dat je er nog bent. Ik heb je met veel geconfronteerd. Zo gaat dat als je je tot iemand richt zonder plan of restrictie. De tijd nemend om over mijn leven na te denken. Ik heb me niet erg tot jou gericht. Toch ben je in mijn overpeinzingen aanwezig en sta je centraal.

Ik weet weinig concreets van je. Je had een zwerflustige vader die met een alsmaar groter wordend gezin van Veendam via Groningen naar Utrecht verhuisde, in Schiedam en Vlaardingen terecht kwam om in Breda te eindigen, waar de familie was uitgedijd tot elf personen, waarvan negen kinderen. En dat in het begin van de twintigste eeuw. Niet makkelijk lijkt mij.

Je bent in Veendam geboren, je hebt op de lagere school in Utrecht en op de mulo in Vlaardingen gezeten en je opleiding tot lerares in het Huishoudonderwijs in Breda voltooid. Overal een stukje leven vormgegeven. Kon je je daarom zo makkelijk aan mijn vader overgeven toen hij zei dat hij naar Indië ging en je vroeg hem te vergezellen?

Je sprong letterlijk in de bres toen je vader je grote liefde bij de voordeur afwees en zei: "Ik ken u niet en ik wens u niet te kennen." Je had je tussen de struiken verstopt. Bij die woorden kwam je tevoorschijn en zei tegen de man voor wie je viel: "Kom, we gaan er vandoor." Binnen een paar maanden was je getrouwd en zat je op de boot naar Indië. Baan weg, zelfstandigheid weg. Wat dat voor jou betekende wist je niet. Misschien vermoedde je wat.

Na de oorlog in Nederland heb ik je vaak gevraagd waarom je niet weer ging lesgeven. Je antwoord was steevast: "Dat kan ik niet meer." Toen vond ik dat flauwekul. Mij leerde je dat ik mijn eigen brood moest verdienen, onafhankelijk van een man moest zijn en zelf legde je die eisen naast je neer. Pas veel later heb ik begrepen

wat je eigenlijk zei. Je was onvrijwillig uit Indië gekomen, want het land als niet-gewenste persoon uitgezet. In Nederland voelde je je niet meer thuis, ook hier niet welkom. Niemand vroeg zich af wat we hadden meegemaakt. Langzaam maar zeker zakte je weg in een depressieve manier van leven. Je wereld werd kleiner. Je richtte je vooral op het gezin. Je miste het tropenleven, waarvan je was gaan houden. Aangenaam, vrij en ongebonden. Holland was niet meer je land en dat was schokkend om te ervaren. Je vriendinnenkring bestond uit vrouwen uit Indië.

Gold voor mij dat mijn land van herkomst niet mijn land van toekomst werd, voor jou deed zich het omgekeerde voor. Eenmaal terug in je land van herkomst realiseerde je je dat dit nu ook je land van toekomst werd. Met andere idealen was je indertijd naar Indië gegaan. En nu na WO II kwam je weer terug bij af en moest ook jij jezelf opnieuw uitvinden. We hebben er nooit over gesproken. We zaten in hetzelfde schuitje met twee verschillende modellen roeipanen. Kozen we daarmee ieder een eigen afslag? Of bleven we ronddraaien?

Als ik als je dochter terugkijk op een ander aspect in jouw leven zie ik een strijd tussen zelfstandig-zijn (voor je naar Indië ging stond je als docent op eigen benen) en afhankelijk-zijn als echtgenote/vrouw van... en moeder van vier kinderen.

Moeder en dochter, twee vrouwen, twee moeders en twee mensen, die de tropen liefhebben.

Toen we die noodgedwongen moesten verlaten, scheidde onze wegen. Jij ging naar Nederland, ik naar kamp Holland. Jij ging naar je geboorteland, ik verliet het mijne. Jij keerde terug naar je wortels, ik moest de mijne in de Indische sawahs achterlaten. Jij ging terug naar je heem, ik werd ontheemd. Dit leidde tot mis(t)verstanden.

Op 21 augustus 2019 zou je 109 zijn geworden. Ineens zie ik je dicht bij mij staan. Verborgene pijn wordt woord.

“Het verdriet zit in de hoeken
van de kamer.
Het hoeft niet weg,
het hoort bij mij.
Soms vult het de ruimte
het zit mij achterna
het grijpt mij bij de keel,
ik omhels je en voel je warmte tegen me aan.”

Zoekt ieder mens een moeder?
Een liefdevolle hartegroet.
Je dochter.

INTERMEZZO

In een café-restaurant trakteer ik mezelf op een groene Sencha thee en een stukje wortelcake. Ik kijk rond en ik vraag me af wat men ziet als men naar mij kijkt. Een witte bejaarde vrouw. Van binnen ben ik gekleurd. Wat mensen zien en op basis daarvan projecteren is de helft van wie ik ben. De buitenkant staat voor de aangepaste, maatschappelijk geaccepteerde.

De binnenkant toont de andere helft. Die van het Indische maatschappelijk niet-geaccepteerde deel en daarom verborgen.

Naast de thee ligt Ellen Deckwitz *Hogere Natuurkunde*. Een dichtbundel. Net gekocht. Het verwoordt de tweedeling van mensen die hun wortels ook in Nederlands-Indië hebben.

Ik blader in het boek en voel me al lezend heel worden. Binnen- en buitenkant vallen samen. Ik word er vrolijk van. Dank je Ellen!